

Słowo wstępne

Teksty poświęcone kobietom cieszą się niesłabnącą popularnością. Rozważania na temat ich pozycji dawniej i dziś nie przestają przyciągać zainteresowania badaczy – nie tylko historyków – i szerokiego grona odbiorców, a rozpatrywane są w wielu różnych aspektach: ich miejsca w domu i społeczeństwie, relacji z otoczeniem, władzy, po którą sięgały z różnym skutkiem. Ta tematyka podejmowana jest w historiografii, by nadrobić milczenie, którym opowieść o kobietach była owiana w przeszłości, ale także, by pokazać, jak ujęcie tych kwestii zmieniało się wraz z upływem czasu. Wciąż wiele jest mikroopowieści o przypadkach, które warto przedstawić jako przykłady działań kobiet w przeszłości lub sytuacji, w które – często nie z własnej woli – zostały uwikłane. Wciąż wiele jest elementów dotyczących życia postaci zdawałoby się powszechnie znanych, które powinno się wyjaśnić, inaczej zinterpretować, zarówno w kontekście nowych źródeł, jak i innego spojrzenia na dokumenty znane od dawna. Wciąż spotkać można nieprawdziwe wersje losów kobiet, które należy – zwłaszcza, gdy pozwalają na to źródła – opowiedzieć na nowo, próbując zdjąć z nich piętno przeważnie czarnej legendy.

Obecnie w Polsce publikowane są teksty związane z przedstawicielkami elit¹ i – rzadziej – kobiet reprezentujących niższe grupy społeczne². Są to zarówno pojedyncze przykłady biografii postaci zasłużonych, jak i zbiory przekrojowo ujmujące

¹ U. Kicińska, *W tym osieroconym stanie: pozycja wdowy w społeczeństwie szlacheckim w Rzeczypospolitej (od schyłku XVII do połowy XVIII wieku)*, Kraków 2020; A. Penkała-Jastrzębska, *Panięskie ochędostwo: kwestie posagowe i wienne w małżeństwach szlachty województwa krakowskiego w czasach saskich*, Kraków 2016; B. Popiołek, *Kobięcy świat w czasach Augusta II. Studia nad mentalnością kobiet z kręgów szlacheckich*, Kraków 2003; eadem, *Dobrodziejki i klienci. Specyfika patronatu kobiecego i relacji klientalnych w czasach saskich*, Warszawa 2020; A. Słaby, *Macierzyństwo. Studium z historii mentalności szlachty Rzeczypospolitej czasów saskich*, Kraków 2023; *W kręgu patronatu kobiecego w XVII–XVIII wieku*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, A. Słaby, Kraków 2018.

² A. Karpiński, *Żeńska służba domowa w miastach polskich w drugiej połowie XVI i w XVII w.*, Warszawa 1992; idem, *Kobięta w mieście polskim w drugiej połowie XVII wieku*, Warszawa

pozycję i rolę kobiet w przeszłości i współcześnie³, czasem w ujęciu geograficznym⁴. Omawiane są w nich najróżniejsze zagadnienia dotyczące kobiet, ich pozycji, życia, ról, jakie odegrały. Tematem nadal wzbudzającym zainteresowanie są związki kobiet i władzy, toteż tekstów podejmujących tę właśnie kwestię wciąż ukazuje się wiele⁵. Do tej kategorii należą prace omawiające wpływy królów oraz ich uwikłanie w oczekiwania, żądania, opinie ich otoczenia i rodziny⁶. Tematem trwale łączącym się z władzą i pozycją kobiet są zagadnienia dotyczące dworu królowej, przedstawiane w monografiach⁷ i artykułach naukowych⁸. Bardzo bogata jest literatura dotycząca czarownic⁹. Publikowane są w Polsce także prace podejmujące teoretyczne rozważania dotyczące kwestii kobiecej¹⁰.

1995; C. Kuklo, *Kobieta samotna w społeczeństwie miejskim u schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej. Studium demograficzno-społeczne*, Białystok 1998.

- ³ M. Bogucka, *Mizoginia*, Warszawa 2018; *Kobiety w Europie Środkowo-Wschodniej w perspektywie interdyscyplinarnej*, red. J. Getka, I. Krycka-Michnowska, Warszawa 2020; *Partnerka, matka, opiekunka. Status kobiety w dziejach nowożytnych od XVI do XX wieku*, red. K. Jakubiak, Bydgoszcz 2014; *Per mulierem... Kobieta w dawnej Polsce – w średniowieczu i w dobie staropolskiej*, red. K. Justyniarska-Chojak, S. Konarska-Zimnicka, Warszawa 2012.
- ⁴ *Kobiety w dziejach. Od archeologii do czasów średniowiecznych. Mare integrans. Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego*, red. M. Franz, Z. Pilarczyk, Toruń 2018; *Kobieta w dziejach. Od nowożytności do współczesności. Mare integrans. Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego*, red. M. Franz, Z. Pilarczyk, Toruń 2020; *Świat kobiet w Czechach i w Polsce w średniowieczu i w epoce nowożytnej*, red. W. Iwańczak, A. Januszek-Sieradzka, J. Smołucha, Kraków 2018.
- ⁵ *Kobiety i władza*, red. K. Biały, K. Józwick, K. Słaboszowska, Warszawa 2019; *Płeć i władza w kontekstach historycznych i współczesnych*, red. M.A. Kubiacyk, F. Kubiacyk, Gniezno 2014; *Kobiety i władza w czasach dawnych*, red. B. Czwojdrak, A.A. Kluczek, Katowice 2015. Problem ten wciąż budzi duże zainteresowanie, zatem napotkać można wiele tytułów popularnonaukowych lub jedynie popularnych, często trywializujących temat. Przykładem ciekawego ujęcia może być B. Craveri, *Kochanki i królowe. Władza kobiet*, przekł. P. Salwa, Warszawa 2013.
- ⁶ *Queens Within Networks of Family and Court Connections*, ed. A. Skrzypietz, Köln 2021.
- ⁷ A. Januszek-Sieradzka, *Królowa Barbara Radziwiłłówna w dworskim mikroświecie*, Lublin 2017; K. Kuras, *Dwór królowej Marii Leszczyńskiej. Ludzie, pieniądze i wpływy*, Kraków 2018.
- ⁸ *Dwór królowej w średniowieczu i epoce nowożytnej – ludzie, relacje wpływy*, „Perspektywy Kultury” 2022, t. XXXIX, nr 4, s. 11–177.
- ⁹ A. Koprońska-Głowacka, *Czarownice z Pomorza i Kujaw*, Gdynia 2017; M. Kowalska-Cichy, *Magia i procesy o czary w staropolskim Lublinie*, Lublin 2019; M. Pilaszek, *Procesy o czary w Polsce w wiekach XV–XVIII*, Kraków 2008; *Procesy o czary w XVI–XVIII wieku jako zjawisko społeczne*, red. Z. Anusik, J. Wijaczka, Łódź 2020 (= „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Historica” 2020, z. 107); J. Wijaczka, *Magia i czary. Polowanie na czarownice i czarowników w Prusach Książęcych w czasach wczesnonowożytnych*, Toruń 2020; A. Zdziechiewicz, *Staropolskie polowania na czarownice*, Katowice 2004.
- ¹⁰ *Dzieje kobiet w Polsce. Dyskusja wokół przyszłej syntezy*, red. K.A. Makowski, Poznań 2014.

Celem tego krótkiego przeglądu publikacji poświęconych kobietom jest jedynie pokazanie, jak popularna jest ta tematyka. Można zatem śmiało stwierdzić, że nie jest już prawdą, że „Kobiety wydają się słabo zadomowione w historii”¹¹, bowiem historycy obojga płci bardzo aktywnie pracują nad ich „zadomowieniem”.

„Starsza historiografia nie poświęciła zbyt wiele uwagi płci pięknej, m.in. dlatego, że na ogół to nie kobiety były twórcami źródeł”¹², pisała Maria Bogucka, wskazując przy tym, że to milczenie historiografii dotyczyło przede wszystkim kobiet przeciętnych, podczas gdy jednostkom wybitnym, przedstawicielkom elit, kobietom napiętnowanym jako złe poświęcano w niej dużo miejsca, a po dzień dzisiejszy budzą one zainteresowanie badaczy¹³. Trzeba jednak podkreślić, że choć własną kobiecość można było traktować jako piętno¹⁴, to często gorsza jeszcze była opowieść rodząca się na temat kobiet w historiografii. Bez wątplenia o kobietach pisano nieraz pogłębiając czarny przekaz, którym ich obraz skażony był już w źródłach. Bezkrytycznie powtarzano wiele złych opinii, przyjmując punkt widzenia autorów wrogich kobietom przekazów. Zwykle bowiem dawna narracja o kobietach i ich działaniach przedstawiała ideały niemożliwe do wypełnienia, co pogłębiało negatywne postrzeżenie tych, które tym wyobrażeniom nie odpowiadały¹⁵. Nierzadko taka narracja tłumaczyć miała błędy mężczyzn; wkładano bowiem kobiety nie tylko w losy mężczyzn, co zupełnie naturalne, ale czasem obarczano je winą za ich nieporadność, wady, pomyłki i przewiny. Próba usprawiedliwiania męskich zdrożności, wykroczeń czy wręcz zbrodni kobiecą inspiracją była częstym elementem dawniejszej propagandy, a także historiografii¹⁶. Przykładem takiego podejścia może być opowieść o Małgorzacie de Valois, której osobistą narrację zawartą w pamiętnikach odrzucano jako kłamliwą, zatem niezasługującą na zaufanie¹⁷. Wiarygodny miał

¹¹ A. Ubertowska, *Kobiety i historia. Od niewidzialności do sprawczości?*, [w:] eadem, *Kobiety i historia. Od niewidzialności do sprawczości?*, red. K. Błażewska, D. Korczyńska-Partyka, A. Włódkowska, Gdańsk 2015, s. 7.

¹² M. Bogucka, *Kwestia kobieca okiem historyka*, „Teksty Drugie: teoria literatury, krytyka, interpretacja” 1993, nr 4/5/6, s. 180.

¹³ *Złe kobiety czy zła sława? Negatywne wizerunki kobiet na przestrzeni dziejów*, red. K. Białas, K. Słaboszowska, S. Śmiechowicz, Warszawa 2021.

¹⁴ Maria Kazimiera pisała w jednym z listów do syna: „być kobietą to nieszczęście”. Maria Kazimiera do Jakuba Sobieskiego, [b.m. i d.], Nacjonalny Gistaryczny Archiw Bielarusi w Mińsku, f. 694, o. 12, rkps 176, k. 36r.

¹⁵ O patriarchalnych źródłach ideału matki-Polki, *vide*: I. Kowalczyk, *Matki-Polki, Chłopczy i Cyborgi... Sztuka i feminizm w Polsce*, Poznań 2010, s. 51–63; A. Szymanik-Kostrzewska, P. Michalska, *Współczesne matki a stereotyp Matki-Polki*, Bydgoszcz 2020.

¹⁶ K. Waliszewski, *Marysienka: Marie de la Grange d'Arquien reine de Pologne femme de Sobieski 1641–1716*, Paris 1898; W. Czermak, *Marya Kazimiera Sobieska*, Kraków 1899.

¹⁷ Marguerite de Valois, *Pamiętniki*, wstęp J. Łojek, Warszawa 1968.

być natomiast przekaz tekstu propagandowego, gdzie ekscesy erotyczne przypisywane królowej potraktowano jako wygodne narzędzie do ataku na jej małżonka¹⁸. Trzeba było nowego, kobiecego spojrzenia, by wskazać znaczenie obu tekstów i wykazać, że źródło nieprzychylnie bohaterce jest stronnicze, a jego celem jest władca, którego próbowano zdyskredytować poprzez atak na kobietę u jego boku¹⁹. Krytyczne podejście do źródeł, a także ujawnienie dokumentów dotąd niewykorzystywanych pozwoliło „odkłamać” postać Marii Klementyny Sobieskiej, oskarżanej przez historiografię o niezdolność do wejścia w rolę królowej, skłonność do hysterii, a nawet szaleństwo²⁰.

Publikowane w tym tomie artykuły stanowią próbę ukazania kobiet reprezentujących różne warstwy społeczne epoki nowożytnej: królowe, magnatki, szlachcianki, ale i przedstawicielki niższych stanów oraz marginesu społecznego. Elementem wspólnym jest tu negatywna opowieść na ich temat, zawarta w źródłach lub dotychczasowej historiografii. W tym miejscu należy wyrazić wdzięczność profesor Urszuli Augustyniak za propozycję przedstawienia serii takich tekstów o kobietach „złych”, kobietach „winnych” lub też takich, które winą zostały obarczone i które przedstawiano jako „złe”. Nie ulega wątpliwości, że kobiety dopuszczały się wielu różnych wykroczeń. Powstaje jednakże pytanie, z czego wynikały ich przewiny, czasem bowiem jest możliwe wyjaśnienie przyczyn różnorodnych występków i warto poświęcić uwagę uwarunkowaniom tych wykroczeń: czy ich źródłem była nikczemność, czy stanowiły próbę radzenia sobie z losem, z kłopotami spadającymi na bohaterki, wymuszając na nich próbę obrony i walki o przetrwanie. Kobiety miały mniej szans na sukces w starciu z losem ze względu na swą pozycję w społeczeństwie. Jest to także opowieść o ofiarach historiografii.

Tomasz Rombek poddał analizie księgę sądową dwóch wikariuszy generalnych archidiecezji gnieźnieńskiej Sędka z Czechła i Jana z Brzostkowa z połowy XV w. Źródło przedstawia kobiety oskarżone o relacje intymne z duchownym, cudzołóstwo, herezję, uprawianie czarów, przemoc fizyczną, a także świętokradztwo i dzieciobójstwo. Obraz kobiet wyłaniający się z tych konkretnych źródeł jest rzecz jasna skrajnie negatywny, a ze względu na charakter dokumentu nie da się określić rzeczywistej winy oskarżanych postaci. Autor przedstawił złożony obraz kobiecych działań i emocji, próbując ukazać, w jaki sposób starały się radzić sobie z otaczającym je męskim światem.

¹⁸ *Le Divorce satyrique, ou les Amours de la Reyne Marguerite de Valois*, Cologne 1693.

¹⁹ É. Viennot, *Marguerite de Valois. Histoire d'une femme, histoire d'un mythe*, Paris 1993, s. 245.

²⁰ A. Skrzypietz, S. Jujeczka, *Maria Klementyna Sobieska, królowa i Służebnica Boża*, Katowice 2023.

Darius von Güttner-Sporzyński (Australian Catholic University) skoncentrował się na atakach kierowanych pod adresem królowej Bony w 1537 r. i odpowiada ze strony władczyni. Omówił pozycję kobiety w świecie władzy zdominowanym przez mężczyzn, podejmując próbę przedstawienia jej własnej narracji w sytuacji, gdy spotkała się z atakami ze strony szlachty. Artykuł ukazuje, jak postrzegano królową, atakowaną za nadmierną – zdaniem ówczesnych – aktywność, a jednocześnie jak ona sama widziała swą władzę i pozycję. Jest to więc próba przedstawienia własnej opinii monarchini na temat jej roli w państwie i porównanie tego z męską narracją na ten temat.

Agnieszka Januszek-Sieradzka (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) przedstawiła kobiety z fraucymeru małżonek Zygmunta Augusta. W oparciu o korespondencję wskazała napięcia towarzyszące życiu codziennemu tego specyficznego, kobiecego środowiska oraz charakter nieporozumień, które rodziły się i nabrzmiewały w atmosferze zazdrości o pozycję i realizację ambicji oraz bolesne rozczarowania, których kobietom nie szczędziło życie. Autorka podjęła również próbę ustalenia, z czego te konflikty wynikały, a ukazała także spojrzenie ówczesnych mężczyzn na kobiece frustracje.

Maria Medycejska od początku swego pobytu we Francji była obiektem niewybrednych ataków ze strony metresy Henryka IV. Nie cieszyła się też poważaniem mężczyzn z otoczenia monarchy, przedstawiano ją bowiem jako swarliwą kobietę i taki obraz przedostał się do historiografii, by tam trwale zagościć. **Aleksandra Skrzypietz** (Uniwersytet Śląski w Katowicach) prześledziła sytuację na dworze francuskim, zwłaszcza zaś intrygi o zasięgu międzynarodowym, w które za sprawą nieostrożności wikał swą rodzinę król. W tym świetle jego małżonkę można postrzegać jako królową, której pozycja była niepewna. Obawy o przyszłość własną i swych dzieci wywoływały w Marii napięcie, które prowokowało jej ataki na męża i rodziło konflikty rodzinne.

Paweł Tyszka (Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum) opisał konflikt z pierwszej ćwierci XVII w. wstrząsający rodem Zamoyskich. Oskarżono wówczas Annę z Wiśniowieckich, wdowę po strażniku polnym koronnym i kasztelanie chełmskim Janie Zamoyskim, o próbę spowodowania, by wojewoda kijowski Tomasz Zamoyski i jego żona Katarzyna z Ostrojskich nie doczekali się dzieci. Zarzut wysłania do Zamościa czarownic i uwikłanie przedstawicielki wpływowego rodu w praktyki czarownicze wywołały protest jej krewnych, ale stanowią też rzadki przykład, że tego rodzaju oskarżenia nie odnosiły się jedynie do ubogich, samotnych kobiet z nizin społecznych. Co więcej, ta bulwersująca sprawa powróciła po latach, by stać się elementem propagandy w trakcie walki o przejęcie ordynacji zamojskiej za panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego.

Urszula Augustyniak (Uniwersytet Warszawski) zajęła się ciekawym przypadkiem dwóch kobiet, z których jedna była ofiarą mężczyzny, a druga podjęła zakulisowe starania, by morderstwo, ale także nadużycia finansowe uszły mu płazem. Artykuł przedstawia szczegóły dokonanego mordu i jego motywy, ale ukazuje także skomplikowaną grę, którą podjęła pewna szlachcianka, by obronić przestępcę, co oznaczało nie tylko próbę uniemożliwienia, by sprawiedliwości stało się zadość, ale wystąpienie przeciw magnatowi, Krzysztofowi Radziwiłłowi, zabiegającemu o ukaranie mordercy i malwersanta.

Monika Szamik (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) przeanalizowała obraz kobiety w satyrycznych epigramatach z kalendarzy z drugiej połowy XVII stulecia, których autorem był profesor Akademii Zamojskiej Stanisław Niewieski. Jego utwory podejmowały kwestie społeczno-obyczajowe, a ich wydźwięk był przeważnie antykobiece. Autorka podjęła próbę ustalenia inspiracji prezentowanych tekstów i porównała je z innymi polskimi utworami satyrycznymi tego czasu.

Andrzej Karpiński (Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie) scharakteryzował kobiety, które od XVI do XVIII stulecia stanęły przed sądami miejskimi za stręczycielstwo, dzieciobójstwo, czarostwo lub podpalenie, czyli przestępstwa w ówczesnym rozumieniu najcięższe. Zwykle były to przedstawicielki nizin społecznych: chłopki, służące lub reprezentantki marginesu. Większość oskarżonych skazywano na śmierć, choć zdarzały się kary lżejsze, a nawet przypadki uniewinnienia. Autor podjął również próbę przedstawienia motywacji, które kierowały oskarżonymi, a także zmieniających się opinii ówczesnych przynajmniej wobec niektórych z tych kobiet.

Magdalena Wilczek-Karczewska (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) wykorzystała księgi kryminalne, by przedstawić oskarżenia kierowane pod adresem kobiet. Autorka zajęła się jednak nie tylko przestępczyniami, oskarżanymi o różnorodne występki (zabójstwo, kradzież, cudzołóstwo), ale także ofiarami morderstw, znęcania, gwałtu. Z analizy wynika ciekawa i zarazem przerażająca konstatacja, że bez względu na rolę, w jakiej kobieta stawała przed sądem – oskarżonej, świadka, ofiary – była zwykle traktowana jako podejrzana, w jakimś stopniu współwinna przestępstwu, z którym była powiązana, jeżeli nie z punktu widzenia prawa, to przynajmniej moralności.

Aleksandra Skrzypietz

Uniwersytet Śląski w Katowicach / University of Silesia in Katowice

 <https://orcid.org/0000-0003-1504-9950>

Bibliografia (Bibliography)

Źródła archiwalne

Nacjonalny Gistaryczny Archiu Biełarusi w Mińsku

f. 694, o. 12, rkps 176

Źródła drukowane

Le Divorce satyrique, ou les Amours de la Reyne Marguerite de Valois, Cologne 1693.

Marguerite de Valois, *Pamiętniki*, wstęp J. Łojek, Warszawa 1968.

Opracowania

Bogucka M., *Kwestia kobieca okiem historyka*, „Teksty Drugie: teoria literatury, krytyka, interpretacja” 1993, nr 4/5/6, s. 180–184.

Bogucka M., *Mizoginia*, Warszawa 2018.

Craveri B., *Kochanki i królowe. Władza kobiet*, przekł. P. Salwa, Warszawa 2013.

Czermak W., *Marya Kazimiera Sobieska*, Kraków 1899.

Dwór królowej w średniowieczu i epoce nowożytnej – ludzie, relacje wpływy, „Perspektywy Kultury” 2022, t. XXXIX, nr 4, s. 11–177.

Dzieje kobiet w Polsce. Dyskusja wokół przyszłej syntezy, red. K.A. Makowski, Poznań 2014.

Januszek-Sieradzka A., *Królowa Barbara Radziwiłłówna w dworskim mikroświecie*, Lublin 2017.

Karpiński A., *Kobieta w mieście polskim w drugiej połowie XVII wieku*, Warszawa 1995.

Karpiński A., *Żeńska służba domowa w miastach polskich w drugiej połowie XVI i w XVII w.*, Warszawa 1992.

Kicińska U., *W tym osieroconym stanie: pozycja wdowy w społeczeństwie szlacheckim w Rzeczypospolitej (od schyłku XVII do połowy XVIII wieku)*, Kraków 2020.

Kobieta w dziejach. Od nowożytności do współczesności. Mare integrans. Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego, red. M. Franz, Z. Pilarczyk, Toruń 2020.

Kobiety i władza, red. K. Białas, K. Józwik, K. Słaboszowska, Warszawa 2019.

Kobiety i władza w czasach dawnych, red. B. Czwojdrak, A.A. Kluczek, Katowice 2015.

Kobiety w dziejach. Od archeologii do czasów średniowiecznych. Mare integrans. Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego, red. M. Franz, Z. Pilarczyk, Toruń 2018.

Kobiety w Europie Środkowo-Wschodniej w perspektywie interdyscyplinarnej, red. J. Getka, I. Krycka-Michnowska, Warszawa 2020.

Koprowska-Głowacka A., *Czarownice z Pomorza i Kujaw*, Gdynia 2017.

- Kowalczyk I., *Matki-Polki, Chłopcy i Cyborgi... Sztuka i feminizm w Polsce*, Poznań 2010.
- Kowalska-Cichy M., *Magia i procesy o czary w staropolskim Lublinie*, Lublin 2019.
- Kuklo C., *Kobieta samotna w społeczeństwie miejskim u schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej. Studium demograficzno-społeczne*, Białystok 1998.
- Kuras K., *Dwór królowej Marii Leszczyńskiej. Ludzie, pieniądze i wpływy*, Kraków 2018.
- Partnerka, matka, opiekunka. Status kobiety w dziejach nowożytnych od XVI do XX wieku*, red. K. Jakubiak, Bydgoszcz 2014.
- Penkała-Jastrzębska A., *Panięskie ochędóstwo: kwestie posagowe i wienne w małżeństwach szlachty województwa krakowskiego w czasach saskich*, Kraków 2016.
- Per mulierem... Kobieta w dawnej Polsce – w średniowieczu i w dobie staropolskiej*, red. K. Justyniarska-Chojak, S. Konarska-Zimnicka, Warszawa 2012.
- Pilaszek M., *Procesy o czary w Polsce w wiekach XV–XVIII*, Kraków 2008.
- Płeć i władza w kontekstach historycznych i współczesnych*, red. M.A. Kubiaczyk, F. Kubiaczyk, Gniezno 2014.
- Popiołek B., *Dobrodziejki i klienci. Specyfika patronatu kobiecego i relacji klientalnych w czasach saskich*, Warszawa 2020.
- Popiołek B., *Kobiety świat w czasach Augusta II. Studia nad mentalnością kobiet z kręgów szlacheckich*, Kraków 2003.
- Procesy o czary w XVI–XVIII wieku jako zjawisko społeczne*, red. Z. Anusik, J. Wijaczka, Łódź 2020 (= „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Historica” 2020, z. 107).
- Queens Within Networks of Family and Court Connections*, ed. A. Skrzypietz, Köln 2021.
- Skrzypietz A., Jujeczka S., *Maria Klementyna Sobieska, królowa i Służebnica Boża*, Katowice 2023.
- Słaby A., *Macierzyństwo. Studium z historii mentalności szlachty Rzeczypospolitej czasów saskich*, Kraków 2023.
- Szymanik-Kostrzewska A., Michalska P., *Współczesne matki a stereotyp Matki-Polki*, Bydgoszcz 2020.
- Świat kobiet w Czechach i w Polsce w średniowieczu i w epoce nowożytnej*, red. W. Iwańczak, A. Januszek-Sieradzka, J. Smółucha, Kraków 2018.
- Ubertowska A., *Kobiety i historia. Od niewidzialności do sprawczości?*, [w:] A. Ubertowska, *Kobiety i historia. Od niewidzialności do sprawczości?*, red. K. Błażewska, D. Korczyńska-Partyka, A. Włódkowska, Gdańsk 2015, s. 7–22.
- Viennot É., *Marguerite de Valois. Histoire d'une femme, histoire d'un mythe*, Paris 1993.
- W kręgu patronatu kobiecego w XVII–XVIII wieku*, red. B. Popiołek, U. Kicińska, A. Penkała-Jastrzębska, A. Słaby, Kraków 2018.
- Waliszewski K., *Marysienka: Marie de la Grange d'Arquien reine de Pologne femme de Sobieski 1641–1716*, Paris 1898.

Wijaczka J., *Magia i czary. Polowanie na czarownice i czarowników w Prusach Książęcych w czasach wczesnonowożytnych*, Toruń 2020.

Zdziechiewicz A., *Staropolskie polowania na czarownice*, Katowice 2004.

Złe kobiety czy zła sława? Negatywne wizerunki kobiet na przestrzeni dziejów, red. K. Białas, K. Słaboszowska, S. Śmiechowicz, Warszawa 2021.

Notka o autorce

Prof. dr hab. Aleksandra Skrzypietz – pracuje w Instytucie Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Autorka i redaktorka kilkunastu książek, m.in. *Francuskie zabiegi o koronę polską po śmierci Jana III Sobieskiego* (Katowice 2009); *Jakub Sobieski* (Poznań 2015); *Królowa Margot. Ostatnia perła Walezjuszów* (Warszawa 2016); *Franciszek Ludwik, książę de Conti – „Obrany król Polski”: Saga rodu Kondeszów* (Katowice 2019); *Maria Klementyna Sobieska, królowa i Służebnica Boża* (współautor: S. Jujeczka, Katowice 2022).

Zainteresowania naukowe: stosunki polsko-francuskie w XVII i XVIII w., funkcjonowanie dworów w epoce nowożytnej, a także dzieje i znaczenie polityczne rodu Sobieskich, zarówno za życia Jana III, jak i po jego śmierci.

aleksandra.skrzypietz@us.edu.pl